

บทพิจารณาปัญหาเชิงญาณวิทยาว่าด้วยระบบเชิงความเชื่อ ของวิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์

A Consideration of Epistemological Problems in the Epistemic Systems of Wikipedia and Science

เด็นพงษ์ แสนคำ¹ และ พุทธรักษ์ ปรานนอก²
Denpong Saenkum¹ and Puttharak Prabnok²
^{1,2}หลักสูตรสาขาวิชาปรัชญาและศาสนาตะวันออก
^{1,2}Program in Eastern Philosophy and Religion
^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
^{1,2}Faculty of Humanities and Social Science
^{1,2}มหาวิทยาลัยขอนแก่น
^{1,2}Khon Kaen University

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณานำปัญหาทางญาณวิทยาว่าด้วยระบบความรู้สำหรับเปรียบเทียบระหว่างวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดีย ปัญหาเริ่มต้นของบทความนี้เริ่มจากข้อเสนอของนักปรัชญาร่วมสมัยคนสำคัญคือ K. Brad Wray ที่ได้ทำการเปรียบเทียบระบบความรู้ของวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดียเอาไว้โดยประเด็นสำคัญที่บทความนี้นำมาพิจารณามี 3 ประเด็นคือ 1) การเปรียบเทียบความร่วมมือในวิทยาศาสตร์และวิกิพีเดีย 2) การทำงานของมือที่มองไม่เห็น และ 3) ญาณวิทยาว่าด้วยคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน ผู้เขียนได้ทำการพิจารณาข้อเสนอของ Wray ในทั้ง 3 ประเด็นนี้และได้ข้อสรุปว่า การเปรียบเทียบวิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์สามารถเปรียบเทียบได้ 2 ลักษณะคือ ผู้ผลิตความรู้และกระบวนการการผลิตความรู้

นอกจากนี้ในกระบวนการทำงานของวิกิพีเดีย แม้จะไม่มีมือที่มองไม่เห็นทำงาน แต่เราก็มีเหตุอันควรให้เชื่อได้ว่า ข้อมูลในนั้นได้มาบนฐานของปัญญาของกลุ่มคนในการทำงานร่วมกัน และท้ายที่สุดวิกิพีเดียสามารถเป็นแหล่งที่มาของความรู้ที่เป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยานแบบลดทอนนิยม

คำสำคัญ: ญาณวิทยาสังคม, วิกิพีเดีย, วิทยาศาสตร์, ระบบเชิงความเชื่อ

Abstract

This article aims to consider the epistemological problems concerning the epistemic systems of science and Wikipedia. This study is particularly interested in the comparison between the epistemic systems of science and Wikipedia conducted by K. Brad Wray. In this article, three important issues of 1) a comparison between epistemic collaborations in science and Wikipedia 2) the invisible hand and 3) an epistemology of testimony, are considered. Results of the consideration revealed there are two ways to compare epistemic collaborations in science with Wikipedia, namely one who produces the knowledge and the processes by which knowledge is produced. In addition, although there is no visible hand at work in Wikipedia, there has been a justified belief that the information in Wikipedia is based on the wisdom of the crowd. Finally, Wikipedia can be considered a source of knowledge based on testimony reductionism.

Keyword: Social Epistemology, Wikipedia, Science, Epistemic System

บทนำ

ญาณวิทยา (epistemology) เป็นการถามคำถามทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ (Knowledge) เช่น ความรู้คืออะไร มีขอบเขตอย่างไร มีแหล่งที่มาจากไหน หรือบางครั้งก็จะถามคำถามว่าเราจะให้เหตุผล (justification) ในการสนับสนุนความรู้ได้อย่างไร นักปรัชญาที่ทำการศึกษาค้นคว้าในมิติเหล่านี้เรียกว่า “นักญาณวิทยา” โดยทั่วไปแล้ว การศึกษาญาณวิทยาอาจแบ่งได้หลายมิติด้วยกัน แต่เพื่อที่จะให้เข้าใจง่ายที่สุด เราจะแบ่งญาณวิทยาโดยใช้เงื่อนไขของความรู้เป็นเกณฑ์ กล่าวคือ ญาณวิทยาจะถามคำถามว่า มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่พอจะบอกได้ว่าเป็นความรู้ นักญาณวิทยาพยายามที่จะหาคำตอบต่อคำถามนี้มาเป็นเวลานาน โดยอาจย้อนกลับไปได้เริ่มต้นที่เพลโต ซึ่งเป็นนักปรัชญาคนแรกที่พยายามจะเสนอเงื่อนไขของความรู้ โดยเขาเสนอว่า การที่ใครสักคนซึ่งแทนด้วย S จะรู้ว่าอะไรบางอย่างซึ่งแทนด้วย p นั้น จะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขสามประการด้วยกัน คือ ประการแรก p ต้องเป็นจริง ประการที่สองคือ S เชื่อว่า p และสุดท้ายคือ S มีเหตุผลสนับสนุนในการเชื่อว่า p การที่นักปรัชญาพยายามหาเงื่อนไขเหล่านี้ซึ่งเป็นเงื่อนไขเชิงบรรทัดฐานที่จะยืนยันว่าอะไรคือความรู้ เราจะเรียกว่า ญาณวิทยาเชิงบรรทัดฐาน (Traditional Epistemology)

กระนั้นก็ตาม นักญาณวิทยาบางกลุ่มเห็นว่าการหาเกณฑ์เชิงบรรทัดฐานเหล่านี้มีความยุ่งยากที่จะบอกได้ว่าอะไรคือความรู้ เพราะท้ายที่สุดแล้วก็จะไปจบลงที่ไม่อาจแก้ปัญหาของวิตินิยมได้ จึงทำให้นักญาณวิทยาบางกลุ่มไม่ต้องการที่จะค้นหาเกณฑ์เชิงบรรทัดฐานเหล่านี้ แต่พยายามนำเสนอมิติของญาณวิทยาขึ้นมาใหม่ว่า การเรียกว่ารู้นั้นอาจเป็นไปได้หลากหลายแนวทางด้วยกัน เช่น ญาณวิทยาที่เน้นความน่าเชื่อถือของกระบวนการ ญาณวิทยาเชิงธรรมชาติ ญาณวิทยาเชิงคุณธรรม หรือญาณวิทยาสังคมเป็นต้น บทบาทของญาณวิทยาเหล่านี้ไม่ได้มุ่งไปที่การถามคำถามเช่นเดียวกันกับที่นักญาณวิทยาเชิงบรรทัดฐานถาม แต่จะเป็นการถามคำถามใหม่ ๆ เช่น ญาณวิทยาเชิงบรรทัดฐานที่เคยถามว่าเราจะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งที่เราบอกว่ารู้นั้นหรือเห็นเป็นจริง นั่นคือเป็นการตอบคำถามว่า

เราควรได้ความเชื่อมาอย่างไร ส่วนญาณวิทยาเชิงธรรมชาติก็จะพิจารณาคำถามว่า เราได้ความเชื่อมาอย่างไร เป็นต้น (วุฒิ เลิศสุขประเสริฐ, 2545: 12)

นอกจากจะพิจารณาว่า “เราควรได้ความเชื่อมาอย่างไร” กับ “เราได้ความเชื่อมาอย่างไรแล้ว” นักญาณวิทยาบางกลุ่มยังพิจารณาสิ่งที่เรียกว่า “แหล่งที่มาของความรู้” ด้วย ความหมายของแหล่งที่มาของความรู้ตามนัยที่ผู้เขียนหมายถึงก็คือ แหล่งที่มาที่ไม่ใช่เฉพาะเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยมเท่านั้น เพราะแหล่งดังกล่าวเราเรียกรวมกันว่าแหล่งที่มาของความรู้ที่ศึกษาในเชิงปัจเจก¹ แต่ความรู้ต่าง ๆ มาจากการสื่อสารของเรากับผู้อื่นในสังคม เรียกว่า ญาณวิทยาสังคม (Social Epistemology) Frederick Schmitt (1999: 354) ได้กล่าวถึงญาณวิทยาสังคมว่า ญาณวิทยาสังคมอาจจะนิยามได้ว่าเป็นการศึกษาในเชิงมีโนทัศน์ หรือในเชิงกฎเกณฑ์ของสังคมเชิงความรู้ โดยศึกษาทิศทางหรือผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ทางสังคม ผลประโยชน์เชิงสังคม กฎเกณฑ์ทางสังคม และสถาบันทางสังคม หรือในอีกแง่หนึ่งญาณวิทยาสังคมก็คือการถามว่า อะไรที่ควรจะเป็น “เงื่อนไขทางสังคม” (social conditions) ที่วางอยู่บนฐานของเงื่อนไขของความรู้ (conditions of knowledge) ทั้งในเชิงมีโนทัศน์และในเชิงกฎเกณฑ์ นักญาณวิทยาสังคมเห็นว่าความรู้ส่วนใหญ่ของเราเป็นความรู้ที่ได้มาจากการสื่อสารกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมมากกว่าที่จะเป็นความรู้ที่ได้มาจากการสังเกตผ่านโลกโดยตรงไปตรงมา (Fallis, 2002) นั่นหมายความว่ามนุษย์มักจะร่วมมือกันในการสร้างและเผยแพร่ความรู้ เช่นการทำงานเป็นทีมของนักวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะค้นหาคำตอบความรู้ใหม่ในทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งคำถามสำคัญในทางญาณวิทยาที่จะตามมากับการสร้างความรู้ในรูปแบบเชิงสังคมก็คือว่า “ความร่วมมือดังกล่าวก่อให้เกิดความรู้ได้อย่างไร และลักษณะของกลุ่มที่รวมกันเป็นสังคมดังกล่าวสร้างความรู้ได้ดีเพียงใด” (Fallis, 2009: 1)

¹ กล่าวคือพิจารณาในตัวของผู้เชื่อเป็นหลัก ว่าผู้เชื่อได้ความเชื่อเหล่านั้นมาอย่างไรและแหล่งไหนควรจะเป็นความรู้ได้เท่านั้น แต่ในอีกทางหนึ่งเราไม่ได้เพียงแค่ได้ความรู้มาจากตัวผู้เชื่ออย่างเช่น Descartes ที่เชื่อว่าความรู้เกิดขึ้นจากการคิดของตัวเอง หรือนักปรัชญายุคใหม่อีกหลายคน เช่น จอห์น ล็อก โทมัส ฮ็อบบส์ และ เอ็มมานูเอล คานท์ เป็นต้น

คำถามข้างต้นที่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่มทางสังคมหนึ่ง ๆ นั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นลักษณะของญาณวิทยาประเภทที่ 3 ของ Goldman² โดยญาณวิทยาสังคมประเภทที่ 3 นี้เรียกว่า ญาณวิทยาสังคมที่เป็นเชิงระบบ (systems-Oriented) ซึ่งพิจารณาสิ่งที่เรียกว่า “ระบบความรู้” (epistemic systems) ซึ่งหมายถึง ระบบสังคม (social system) ที่เป็นที่ตั้งของปฏิบัติการทางสังคม (social practices) กระบวนการ (procedures) สถาบัน (institutions) และ/หรือรูปแบบของ

² สำหรับ Goldman (2010) เขาได้จำแนกญาณวิทยาสังคมออกเป็น 3 ประเภทด้วยกันดังนี้ คือ ประเภทที่ 1: ญาณวิทยาสังคมที่ความเชื่อมาจากปัจเจกแต่ให้หลักฐานเชิงสังคม ความรู้ที่เกิดจากการสื่อสารกับบุคคลอื่นและ Goldman (2011) ยังกล่าวว่าหลักฐานเชิงสังคม (Social Evidence) เกี่ยวข้องกับการกระทำของการสื่อสารโดยผู้อื่น เช่น หน้าหนังสือพิมพ์ หรือข้อความบน หน้าจอคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้หลักฐานเชิงสังคมอาจรวมถึงสถานะทางความเชื่อของผู้อื่นที่กลายเป็น ที่รู้จักโดยผู้เชื่อ (agent) คนหนึ่ง ๆ ด้วยเหตุนี้ญาณวิทยาสังคมประเภทนี้จึงสนใจสิ่งที่เรียกว่า “คำบอกเล่า ของประจักษ์พยาน” (Testimony) โดยคำถามสำคัญอย่างหนึ่งของญาณวิทยาประเภทที่ 1 นี้ก็คือว่า ภายใต้เงื่อนไขใดที่หลักฐานเชิงสังคมจะมีเหตุผลในการสนับสนุนที่จะเชื่อหลักฐานนั้น? ภายใต้เงื่อนไข อะไรที่จะเรียกได้ว่าความเชื่อดังกล่าวจะมีคุณสมบัติเป็นความรู้?

ประเภทที่ 2: ญาณวิทยาสังคมที่มีสังคมเป็นประธาน

ญาณวิทยาสังคมที่มีสังคมเป็นประธาน (Collective Doxastic Agents (CDAS)) หรือผู้กระทำ ทางญาณวิทยาคือกลุ่มสังคม จะแตกต่างจากประเภทแรกตรงที่ประธานหรือผู้กระทำทางญาณวิทยา ลักษณะของญาณวิทยาสังคมดังกล่าวก็คือ เป็นการสืบค้นหาโอกาสของความเชื่อของผู้กระทำที่เป็น กลุ่มว่ามีความเชื่อที่มีเหตุผลต่อชุดของความสัมพันธ์ต่อประพจน์หนึ่ง ๆ อย่างไร ผู้กระทำทางญาณวิทยา ของกลุ่มซึ่งมีสมาชิกหรือส่วนประกอบเป็นผู้กระทำเชิงญาณวิทยา โดยที่สมาชิกของญาณวิทยาสังคม ประเภทที่สองนี้ จะทำการตัดสินใจของกลุ่มหรือการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับค่าความจริงของประพจน์หนึ่ง ๆ การตัดสินใจโดยรวมดังกล่าวจะถูกกำหนดโดยการตัดสินใจของสมาชิกโดยรวม ว่าความเชื่อของกลุ่มสามารถ ที่จะยอมรับประพจน์หรือปฏิเสธประพจน์หนึ่ง ๆ อย่างไร ซึ่งการตัดสินใจโดยกลุ่มดังกล่าวนี้เรียกว่า เป็นการตัดสินใจโดยกลุ่มที่เป็นสังคม ไม่ว่าหลักฐานจะเป็นหลักฐานเชิงสังคมหรือไม่

ประเภทที่ 3: ญาณวิทยาสังคมที่เป็นเชิงระบบ

ญาณวิทยาสังคมที่เป็นเชิงระบบ (Systems-Oriented) โดยญาณวิทยาสังคมประเภทนี้จะศึกษา ญาณวิทยาสังคม(epistemic systems) โดยระบบเชิงความเชื่อนั้น หมายถึง ระบบสังคม (social system) ที่เป็นที่ตั้งของปฏิบัติการทางสังคม (social practices) กระบวนการ (procedures) สถาบัน (institutions) และ/หรือรูปแบบของอิทธิพลระหว่างบุคคลที่มีผลต่อผลลัพธ์ของการเกิดผลในเชิงความเชื่อของสมาชิก ในกลุ่มสังคม

อิทธิพลระหว่างบุคคลที่มีผลต่อผลลัพธ์ของการเกิดผลในเชิงความเชื่อของสมาชิกในกลุ่มสังคม (Goldman, 2011: 18) กล่าวคือพิจารณากระบวนการในการสร้างความรู้ของแต่ละระบบความรู้หรือระบบเชิงสังคมนั่นเอง

การศึกษาด้านญาณวิทยาสังคมนั้นมีการนำเอามาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในหลากหลายองค์ความรู้ด้วยกัน เช่น การนำเอาญาณวิทยาสังคมไปใช้ศึกษาในสาขาสารสนเทศหรือข้อมูล ทั้งนี้ก็เพราะว่าญาณวิทยาสังคมข้อหนึ่งเกี่ยวข้องกับการรับข้อมูลจากผู้อื่นโดยใช้หลักฐานเชิงสังคม โดยข้อมูลต่าง ๆ ที่เรารับมานั้นล้วนแล้วแต่เป็นการรับมาจากผู้อื่น และเป็นหลักฐานเชิงสังคมด้วยกันทั้งสิ้น ในบทความเรื่อง “Introduction: Social Epistemology and Information Science” (2002) ของนักปรัชญาสารสนเทศที่ชื่อว่า Don Fallis ได้ทำการอธิบายเกี่ยวกับญาณวิทยาสังคมกับสารสนเทศศาสตร์เอาไว้ที่น่าสนใจ โดย Fallis ได้อ้างถึงนักสารสนเทศ 2 คนคือ Margaret Egan และ Jesse Shera ว่า เมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา นักสารสนเทศทั้งสองได้เสนอไว้ว่า “เพื่อที่จะให้ห้องสมุดและบริการสารสนเทศอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพจะต้องทำงานในเชิงญาณวิทยาที่จำเป็นต้องสร้างแนวทางใหม่ (new discipline) ที่จะเป็กรอบในการศึกษาปัญหาที่มีความซับซ้อนในกระบวนการทางปัญญาของสังคม” (Egan and Shera, 1952) โดยแนวทางใหม่ที่นักสารสนเทศทั้งสองกล่าวถึงนี้ก็คือญาณวิทยาสังคม ตามแนวทางดังกล่าวจุดน่าสนใจในการศึกษาและอธิบายแบบใหม่ก็คือญาณวิทยาสังคมเป็นการวิเคราะห์การผลิต (production) การกระจาย (distribution) และการทำให้เกิดประโยชน์ (utilization) ของผลผลิตทางปัญญา ซึ่งเป็นไปในแบบเดียวกันกับการผลิต การกระจาย และการใช้ประโยชน์จากผลผลิตในเชิงวัตถุ (material products) ที่มีมาเป็นเวลานานแล้ว (Fallis, 2002: 2)³

³ นอกจากนี้ยังมีงานล่าสุดที่น่าสนใจคืองานประยุกต์เกี่ยวกับญาณวิทยาสังคมกับการศึกษาในเชิงวารสารศาสตร์ ในบทความเรื่อง “Social epistemology as a new paradigm for journalism and media studies” (2020) โดยอาจจะเกี่ยวข้องกับการทำข่าว คำบอกเล่าของประจักษ์พยานที่มาจากนักข่าว หรือมาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในการทำข่าว เป็นต้น

เมื่อผนวกรวมเอาคำถามสำคัญในทางญาณวิทยาสังคม เข้ากับแนวทางการศึกษาสารสนเทศ เราก็จะพบว่า มีคำถามใหม่เกิดขึ้นมากมายที่สามารถนำไปศึกษาข้อมูลสารสนเทศที่เราได้รับมาว่ามีคุณสมบัติที่จะเป็นความรู้ได้หรือไม่ คำถามหลักที่ใหญ่ที่สุดคือ แหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เผยแพร่ความรู้ต่อเราในฐานะที่เป็นสถาบันในเชิงความเชื่อแหล่งหนึ่งนั้น สามารถที่จะให้ความรู้ที่น่าเชื่อถือกับเราได้หรือไม่อย่างไร คำถามนี้ก่อให้เกิดการศึกษาที่หลากหลายเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารสนเทศบนเว็บ ที่ถือว่าเป็นสารสนเทศที่มีความอ่อนไหวในเชิงความรู้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเว็บแบบ 2.0 ที่มีความอ่อนไหวต่อความรู้เป็นอย่างมาก เพราะเป็นเว็บที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ร่วมกันได้ ตัวอย่างหนึ่งที่ชัดเจนที่สุดและถูกนำมาใช้เป็นกรณีศึกษาและข้อถกเถียงกันก็คือ เว็บไซต์สารานุกรมเสรีออนไลน์วิกิพีเดีย หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “วิกิพีเดีย” ปัญหาหลักที่วิกิพีเดียถูกมองว่าเป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่ไม่น่าเชื่อถือก็คือว่า วิกิพีเดียไม่ระบุว่าใครคือผู้เขียนบทความแต่ละบทความในนั้น นอกจากนี้วิกิพีเดียยังสามารถถูกแก้ไขได้ตลอดเวลาจึงอาจทำให้มีผู้ที่ไม่ประสงค์ดีเข้าไปเปลี่ยนแปลงข้อมูลในนั้นก็ได้ (ดู Fallis, 2008) ด้วยเหตุนี้การรับข้อมูลที่เกิดพลาดอาจจะนำไปสู่ปัญหาที่ตามมาได้จากข้อเสนอกเกี่ยวกับปัญหาวิกิพีเดีย จึงมีนักปรัชญาร่วมสมัยหลายคนได้นำเอาวิกิพีเดียมาอภิปรายในเชิงปรัชญา โดยเฉพาะภายใต้กรอบของญาณวิทยาสังคมอย่างแพร่หลาย ตัวอย่างเช่น Don Fallis (2009), Deborah Perron Tollefsen (2009), K. Brad Wray (2009), Magnus, P. D (2009) บทความที่ถูกเสนอโดยนักปรัชญาร่วมสมัยเหล่านี้เป็นการให้มุมมองใหม่ๆ ทางปรัชญาและญาณวิทยาสังคมในการศึกษาวิกิพีเดียได้เป็นอย่างดี นักปรัชญาหลายคนเปิดมุมมองใหม่ ๆ ให้เราเห็นว่า การมีปัญหากเกี่ยวกับวิกิพีเดียไม่น่าไปสู่การสรุปว่าวิกิพีเดียไม่มีเหตุผลสนับสนุนอันควรให้เชื่อ แต่มันยังมีคุณสมบัติหรือเหตุผลอื่น ๆ ในเชิงความเชื่อสนับสนุนว่าเชื่อถือได้ (ดู Don Fallis, 2009; Tollefsen, 2009)

อย่างไรก็ตาม นักปรัชญาอย่าง Wray กลับเห็นว่าการศึกษาวิกิพีเดียในเชิงญาณวิทยานั้น ทำให้เราเห็นว่าวิกิพีเดียมีความล้มเหลวในฐานะของชุมชนทางความรู้ในการสร้างความรู้ โดยในบทความเรื่อง The Epistemic Cultures of

Science and Wikipedia: A Comparison เขาได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ วิกิพีเดีย กับวิทยาศาสตร์ในมุมมองของวัฒนธรรมทางความเชื่อ (epistemic cultures) ในบทความดังกล่าวนี้เขาได้เปรียบเทียบวัฒนธรรมทางญาณวิทยาของวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมทางญาณวิทยาของวิกิพีเดีย โดยมุ่งความสนใจไปที่วัฒนธรรมของการวิจัยร่วมกันในทางวิทยาศาสตร์วัฒนธรรมทั้งสองอย่างนี้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนโดยพิจารณาจาก (1) ความรู้ที่ถูกผลิต (2) ผู้ผลิตความรู้ และ (3) กระบวนการที่ซึ่งเป็นการผลิตความรู้ วิกิพีเดียได้สร้างชุมชนของผู้สอบถาม (inquirers) ที่มีการควบคุมโดยบรรทัดฐานที่ต่างจากการควบคุมของชุมชนของนักวิทยาศาสตร์ ผู้ที่มีส่วนร่วมในวิกิพีเดียไม่ได้อ้างหลักฐานในชื่อเสียงของเขาในฐานะผู้รู้เพราะว่าหากมีการเขียนที่ผิดพลาดหรือเป็นเท็จพวกเขาก็จะไม่ได้รับผลกระทบ ดังนั้นแม้ว่าเราจะมีเหตุผลบางอย่างที่เชื่อได้ว่ามีมือที่มองไม่เห็นช่วยให้นักวิทยาศาสตร์เข้าถึงเป้าหมายของความรู้ แต่เราก็ไม่สามารถยืนยันถึงความกังวลของเราในสิ่งที่รายงานบนวิกิพีเดียว่ามีสิ่งที่เรียกว่า “มือที่มองไม่เห็น” เป็นตัวประกันในการรับรองคุณภาพแบบเดียวกันหรือไม่ (Wray, 2009) ข้อสรุปในท้ายที่สุดของ Wray ก็คือว่าเราไม่อาจเชื่อถือวิกิพีเดียได้เลยในการที่จะบอกว่ามันเป็นแหล่งความรู้แหล่งหนึ่ง บทความนี้ต้องการที่จะโต้แย้งข้อเสนอดังกล่าวซึ่งเป็นปัญหาเชิงญาณวิทยาว่าด้วยระบบความรู้ของวิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์ โดยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็นดังนี้ ส่วนแรกคือส่วนนำ ซึ่งได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในส่วนนี้ ส่วนที่สองจะนำเสนอว่า Wray กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างไรบ้าง ส่วนที่สามจะได้แย้งประเด็นที่ Wray เสนอเอาไว้ พร้อมทั้งจะนำเสนอข้อเสนอมองผู้เขียนและส่วนที่สี่เป็นส่วนสรุป โดยในส่วนต่อไปจะนำเสนอส่วนที่สองดังนี้

ข้อเสนอของเกี่ยวกับการเปรียบเทียบวัฒนธรรมในเชิงความเชื่อของวิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์

ในส่วนนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอประเด็นสำคัญ ๆ ที่ Wray เสนอเอาไว้ในบทความของเขาที่ชื่อว่า The Epistemic Cultures of Science and Wikipedia: A Comparison โดยประเด็นที่จะนำเสนอมี 3 ประเด็นหลักคือ ความร่วมมือในวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดีย การทำงานของมือที่มองไม่เห็นในวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดีย และสุดท้ายคือวิกิพีเดียในฐานะคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน ดังนี้

1. ความร่วมมือในวิทยาศาสตร์และวิกิพีเดีย

ในประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือในวิทยาศาสตร์และวิกิพีเดีย นั้น Wray เห็นว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่เราจะทำการเปรียบเทียบวัฒนธรรมในเชิงความเชื่อ (epistemic culture) ระหว่างวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดีย โดยเฉพาะสิ่งที่เรียกว่า ความร่วมมือในเชิงความเชื่อ (epistemic collaboration) ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่พบได้ทั่วไปในวิทยาศาสตร์อยู่แล้ว ทั้งที่เป็นความร่วมมือในระดับเล็กที่เริ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จนกระทั่งถึงจำนวนมาก ๆ เช่น เป็นกลุ่มวิจัยหรือทีมวิจัยที่ทำงานร่วมกันในระดับใหญ่ Wray กล่าวเพิ่มเติมไว้อีกว่าการทำงานร่วมมือกันของนักวิทยาศาสตร์แบบดังกล่าวถือว่าการฝึกฝนทักษะการทำงานให้กับนักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่อีกด้วย (Wray, 2009: 39) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานร่วมกันของนักวิทยาศาสตร์นั้น ในบางครั้งก็เป็นเสมือนกับการรวบรวมความรู้จากปัจเจกบุคคลที่มีอยู่แตกต่างกัน และที่สำคัญมากก็คือว่า ความรู้บางอย่างนั้นอาจสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อเราพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน (Wray, 2007) ยกตัวอย่างเช่นโครงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่จะต้องทำอย่างยาวนานต่อเนื่องและต้องการความร่วมมือและความพยายามของนักวิทยาศาสตร์เป็นจำนวนมาก

Wray เห็นว่า เมื่อเรากลับไปพิจารณาที่วิกิพีเดีย เราก็จะพบว่าวิกิพีเดียเองมีความมุ่งหมายที่จะให้ทุกคนมีส่วนร่วมกันอย่างเช่นชุมชนวิทยาศาสตร์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว อันที่จริงการที่ Wray อ้างเหตุผลดังกล่าวเพื่อที่จะพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดีย นั้น ก็ถือว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเปรียบเทียบทั้ง 2 สถาบันในเชิงความเชื่อ (epistemic institution) นี้บนฐานของความร่วมมือของแต่ละ

สถาบันในเชิงความเชื่อ ซึ่งเมื่อเรามองว่าวิกิพีเดียเป็นเว็บ ๆ หนึ่ง เราอาจจะกล่าวได้ว่าวิกิพีเดียได้รวบรวมผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมกัน ดังที่ Berners-Lee (2000: 133) อธิบายเอาไว้ว่า “เว็บเป็นการสร้างทางสังคมมากกว่าที่จะเป็นการสร้างทางเทคนิค ฉะนั้นออกแบบมันมาเพื่อผลกระทบทางสังคม เพื่อช่วยให้ผู้คนทำงานร่วมกัน และไม่ใช่ของเล่นทางเทคนิค เป้าหมายสูงสุดของเว็บคือการสนับสนุนและปรับปรุงการมีอยู่ของความสัมพันธ์แบบโครงข่ายของเราในโลก” เมื่อเราถือว่าทั้งสองสถาบันในเชิงความเชื่อ เหล่านี้ล้วนมีการพัฒนาที่นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ความร่วมมือในเชิงความเชื่อ (epistemic collaboration) แล้วนั้น หน้าที่สำคัญคือ เราสามารถที่จะเปรียบเทียบมันได้ ดังนั้น Wray จึงเห็นว่ามีความประเด็นเกี่ยวกับความร่วมมือในเชิงความเชื่อ ซึ่งมีการเปรียบเทียบ 3 ประเด็นดังนี้

ประการแรก เป็นประเด็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายในเชิงความรู้ (epistemic purpose) ของทั้งสองสถาบันในเชิงความเชื่อ โดยที่ Wray เห็นว่า วิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดียนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมากในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการผลิตและเป้าหมายในเชิงความเชื่อ กล่าวคือ นักวิทยาศาสตร์นั้นมีการทำงานบนขอบเขตพื้นฐานของความรู้และการตรวจสอบประเด็นปัญหาที่ยังแก้ไม่ได้ (Wray, 2009: 39) นั่นก็คือนักวิทยาศาสตร์พยายามค้นหาปัญหาที่ยังเป็นที่ยืดเยื้อคล่องสงสัยอยู่ แล้วนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหานั้นเอง ในทางกลับกัน วิกิพีเดียเองกลับก่อให้เกิดความกังวลในการสร้างข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่มีคำตอบแล้วอย่างกว้างขวาง กล่าวคือวิกิพีเดียเอง ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพื้นที่ของการพบปะซึ่งกันและกันในการค้นคว้าเพื่อประกาศข้อค้นพบใหม่ ๆ ทำให้ Wray อ้างถึงคำอธิบายของ Bruno Latour (1987) ว่าลักษณะของวิกิพีเดียมีความเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ (หรือความรู้) ที่สำเร็จรูปแล้ว มากกว่าที่จะเป็นวิทยาศาสตร์ (หรือความรู้) ในการสร้างทฤษฎีหรือองค์ความรู้ใหม่

ประการที่สอง ประเด็นเกี่ยวกับผู้ผลิตความรู้ในทั้งสองสถาบันในเชิงความเชื่อ Wray เห็นว่า มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากเกี่ยวกับผู้ผลิตความรู้ กล่าวคือเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นว่า ผู้ผลิตความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีตามธรรมเนียมและวิธีปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้น

ผู้ผลิตความรู้ในวิทยาศาสตร์ยังพ่วงมาด้วยความเชี่ยวชาญและการมีชื่อเสียง ในอาชีพของการเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่จะต้องปกป้องอย่างระมัดระวังด้วย Wray ยังกล่าวต่ออีกเพิ่มเติมว่า เรามักจะเห็นการทำงานร่วมกันของนักวิทยาศาสตร์ อย่างแพร่หลายสำหรับศึกษาค้นคว้าประเด็นสำคัญในทางวิทยาศาสตร์ และเมื่อมีการเผยแพร่ผลการค้นคว้ารูปแบบของรายงานการวิจัยนั้น จะต้องผ่านการตรวจสอบ รายงานก่อนโดยผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ (Wray, 2009: 39) ซึ่งลักษณะเช่นนี้เรียกว่า เป็นลักษณะของ ชุมชนทางวิทยาศาสตร์ (scientific community) ตามที่ Kuhn (1996) นักปรัชญาวิทยาศาสตร์คนสำคัญกล่าวว่า “มีเพียงนักวิทยาศาสตร์เท่านั้น ที่จะตัดสินการทำงานของนักวิทยาศาสตร์คนอื่น ๆ ได้” ในทางกลับกัน วิกีพีเดีย ถูกสร้างขึ้นโดยคนจำนวนมาก ซึ่งหลายคนที่มีส่วนร่วมไม่มีชื่อเสียงในอาชีพ ที่จำเป็นจะต้องปกป้องตัวตนเขาเอง หากเกิดข้อผิดพลาดอันเนื่องมาจาก ความประมาทในการสร้างความรู้ แม้ว่าจะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่ามีผู้มีส่วนร่วม ในชุมชนวิกิพีเดียจำนวนมากก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าผู้มีส่วนร่วมเหล่านั้นไม่ได้มีการ กำหนดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและไม่มีภาระระบุตัวตน จึงทำให้เกิดความประมาท ในการเข้ามามีส่วนร่วมในวิกิพีเดียเสมอ (Wray, 2009: 40)

ประการที่สาม เกี่ยวกับกระบวนการในการสร้างความรู้ในแต่ละสถาบัน ในเชิงความเชื่อ ในประเด็นดังกล่าวนี้ Wray เห็นว่า วิทยาศาสตร์นั้นถูกสร้างขึ้นมา โดยการบันทึกเรื่องราวและรายงานอย่างเป็นสาธารณะของความสำเร็จ ทางวิทยาศาสตร์ที่ผ่านมาในอดีต ซึ่งเป็นความสำเร็จที่สร้างขึ้นโดยแนวทาง ที่คล้ายคลึงกันของบุคคลซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน นั่นก็คือนักวิทยาศาสตร์นั่นเอง ดังที่ Kuhn (1996) อธิบายเอาไว้ว่า พัฒนาการทางการสืบเสาะหาความรู้ ทางวิทยาศาสตร์นั้น ชุมชนของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ได้ทำการรักษาระดับในวิธีการ ค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ที่สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมของนักวิทยาศาสตร์ จนทำให้เกิดความเชี่ยวชาญนั้น ถือเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ ก็เพราะว่าการฝึกอบรมของนักวิทยาศาสตร์ เป็นการทำให้มั่นใจได้ว่ามีผู้เชี่ยวชาญ เพียงไม่กี่คนเท่านั้น ที่จะมีคุณสมบัติในการประเมินและตรวจสอบข้อดีข้อเสีย ของรายงานการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ลักษณะเช่นนี้นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าอำนาจ

ในเชิงความเชื่อของนักวิทยาศาสตร์โดยอำนาจในเชิงความเชื่อ (epistemic authority) ของนักวิทยาศาสตร์นำไปสู่ระดับที่ใหญ่ขึ้นของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้น เป็นเรื่องที่รู้กันอยู่เพียงไม่กี่คน (esoteric) ตามความหมายนี้ก็คือมีผู้เชี่ยวชาญนั่นเอง ในทางกลับกันวิกิพีเดีย เปิดรับการสนับสนุนจากทุกคน และสามารถแก้ไขหัวข้อใด ๆ ได้ทุกคน นอกจากนี้เว็บไซต์ของวิกิพีเดียเองยังรายงานว่ามีผู้เข้าชมเว็บไซต์ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับการเป็นผู้เขียนบทความในวิกิพีเดีย ทุก ๆ คน ในทุกช่วงวัย ทุกวัฒนธรรม และทุกภูมิหลังทางสังคมสามารถที่จะเขียนบทความในวิกิพีเดียได้ (Wray, 2009: 40) ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้เองนำไปสู่การทำความเข้าใจการมีส่วนร่วมของวิกิพีเดียในแบบของการเป็นสังคมประชาธิปไตย โดยเฉพาะสังคมประชาธิปไตยว่าด้วยการรวบรวมความรู้และเป็นการเปิดพื้นที่เสรีภาพในการสร้างความรู้ด้วย

เมื่อพิจารณาในข้อเสนอนี้ทั้งหมด จึงเห็นได้ว่า Wray มองวัฒนธรรมในเชิงความเชื่อ (epistemic culture) ของทั้งสองสถาบันในเชิงความเชื่อคือ วิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดีย นั้น มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก และความแตกต่างกันในวัฒนธรรมในเชิงความเชื่อเช่นนี้ ยังนำไปสู่ความแตกต่างกันในด้านจริยธรรมของแต่ละชุมชนด้วย ซึ่งทั้งวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดียเองก็มีจริยธรรมในการพิจารณาความรู้ความเชื่อภายในชุมชนของตนเองอย่างแตกต่างกัน นอกจากนี้ในอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจก็คือประเด็นเกี่ยวกับมือที่มองไม่เห็นที่ Wray ได้นำเสนอเอาไว้ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

2. การทำงานของมือที่มองไม่เห็นของวิทยาศาสตร์และวิกิพีเดีย

เห็นได้ว่าความน่าเชื่อถือของวิกิพีเดียไม่ได้ขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจในตัวผู้แก้ไขและผู้เข้ามาเขียนบทความในวิกิพีเดีย เพราะไม่มีใครรู้ชื่อผู้เขียนและผู้แก้ไขบทความในวิกิพีเดีย ในบางครั้งความน่าเชื่อถือในเชิงความเชื่อ (epistemic reliable) ของวิกิพีเดียอาจได้มาจากการหารือกันกับแหล่งข้อมูลที่มีที่มาจากการให้เหตุผลสนับสนุนบนฐานของสิ่งที่เรียกว่า “มือที่มองไม่เห็น” (invisible hand) คำอธิบายของมือที่มองไม่เห็นก็คือว่า มันเป็นเรื่องที่เป็นผลผลิตโดยรวมซึ่งไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากเจตนาของใครคนใดคนหนึ่ง แนวคิดเกี่ยวกับมือ

ที่มองไม่เห็นนั้น มีความเกี่ยวข้องกันกับคำอธิบายของนักเศรษฐศาสตร์คนหนึ่ง ที่ชื่อว่า Adam Smith โดย Smith อธิบายว่า “คนทำขนมปังพวกเขาจะอบขนมปังที่มีคุณภาพดีเพื่อให้ผู้บริโภคได้กิน ไม่ใช่เพราะพวกเขาใส่ใจกับสวัสดิภาพ (welfare) ที่ผู้บริโภคจะได้รับ แน่แน่นอนว่าผู้ผลิตขนมปังต่างก็ไม่ว่าจะรู้ค่าของพวกเขา แต่เขาทุกคนต้องผลิตขนมปังที่มีคุณภาพดี ทั้งนี้ก็เพราะว่าสิ่งที่พวกเขาสนใจคือสวัสดิภาพที่จะก่อเกิดกับพวกเขาเอง สิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการที่ผู้ผลิตขนมปังต่างก็รู้ว่าหากพวกเขาผลิตขนมปังที่ไม่ได้คุณภาพแล้วนั้น พวกเขาจะไม่สามารถขายขนมปังของพวกเขาได้ และทำให้ไม่สามารถมีช่องทางของตนเองในตลาดที่มีการแข่งขันสูงได้” (Smith, 1776, 1970 อ้างถึงใน Wray, 2009: 41) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการผลิตขนมปังที่มีคุณภาพดีนั้น เป็นผลอันเนื่องมาจากการแสวงหากำไรและผลประโยชน์ส่วนตัวของเขาเอง (Wray, 2009: 41)

สำหรับการให้เหตุผลสนับสนุนมือที่มองไม่เห็นในกรณีของวิกิพีเดีย ถูกสร้างขึ้นมาจากการยอมรับว่า ไม่มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ควบคุมโครงการขนาดใหญ่ นั่นคือทุกคนทำงานโดยเพื่อตัวเอง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยืนยันคุณภาพหรือความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เขียนลงในวิกิพีเดีย (Wray, 2009: 41) เสมือนกับมือที่มองไม่เห็นนั่นเอง การให้เหตุผลเช่นนี้ Wray เห็นว่า จะทำให้เราเชื่อมั่นในสิ่งที่รายงานในวิกิพีเดียโดยไม่ได้ดูเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่มีความเฉพาะเจาะจงที่แตกต่างกันไป ที่จริงแล้วในระดับหนึ่งดูเหมือนว่าผู้อ่านวิกิพีเดียจะมีความเชื่อมั่นในการอ่านข้อมูลในนั้น เพราะการมีส่วนร่วมของผู้คนที่หลากหลายในการเขียนบทความในวิกิพีเดียทำให้เกิดความมั่นใจว่าเป็นการทำงานร่วมกันในการบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันเหมือนมือที่มองไม่เห็น และเมื่อเป็นเช่นนั้นจึงอาจจะนำเอาประเด็นเรื่องของมือที่มองไม่เห็นไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นในวิทยาศาสตร์ Wray เห็นว่า มีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาเปรียบเทียบกับในประเด็นเรื่องมือที่มองไม่เห็นที่นำไปสู่ความสำเร็จของวิทยาศาสตร์ Wray ได้อ้างถึง แนวคิดของ David Hull (1988, 2001) ที่ว่า “วิทยาศาสตร์มีโครงสร้างเช่นนั้น ก็เพื่อผลประโยชน์ของนักวิทยาศาสตร์แต่ละคน ซึ่งตรงกันกับผลประโยชน์ของวิทยาศาสตร์ในระดับสถาบัน” สิ่งต่าง ๆ ที่นักวิทยาศาสตร์ทำนั้น มีความจำเป็น

ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง และนักวิทยาศาสตร์ต่างก็ถือว่าเป็นผู้ผลิตความรู้ที่มีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ (Wray, 2009) เหตุที่นักวิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นผู้ผลิตความรู้ที่น่าเชื่อถือนั้น สามารถอธิบายได้ว่า ความสำเร็จในระดับใหญ่ก็เนื่องมาจากการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ที่ต้องการความยอมรับโดยนักวิทยาศาสตร์คนอื่น หรือก็คือนักวิทยาศาสตร์คนหนึ่ง ๆ ทำงานโดยมักจะให้นักวิทยาศาสตร์คนอื่น ๆ อ้างอิงถึงงานวิจัยของเขาเอง และหากจะเป็นเช่นนี้ได้ นั้น วิธีการที่ดีที่สุดก็คือเขาจะต้องผลิตงานวิจัยซึ่งมีความน่าเชื่อถือและมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของผู้อื่นนั่นเอง ซึ่งเป็นวิธีการเดียวที่จะได้รับการยอมรับในชุมชนวิทยาศาสตร์ (Wray, 2009: 42) ส่วนวิธีที่จะไม่ได้รับการยอมรับคือ การผลิตงานวิจัยที่มีความไม่น่าเชื่อถือ และไม่น่าไว้วางใจ แต่อย่างไรก็ตามนักวิทยาศาสตร์ที่ผลิตงานออกมาในลักษณะนี้ มักจะถูกแยกออกไปจากชุมชนทางวิทยาศาสตร์อยู่แล้ว

Wray ได้ยกตัวอย่างเอาไว้ที่น่าสนใจ นั่นคือ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2006 มีนักวิทยาศาสตร์ 4 คน ได้ทำการตีพิมพ์บทความทางวิทยาศาสตร์ (Deb et al, 2006) และต่อมาในเดือนกรกฎาคม 2007 ทำให้นักวิทยาศาสตร์ 3 คน ซึ่งเป็นผู้ร่วมเขียนบทความวิจัยดังกล่าวส่งจดหมายไปยังบรรณาธิการเพื่อเพิกถอนบทความดังกล่าว โดยเนื้อความหนึ่งกล่าวว่า “การสอบสวนพบว่าผู้เขียนชื่อแรกมีส่วนในการประพฤติดมิชอบโดยจงใจปลอมแปลงและประดิษฐ์ภาพดิจิทัล [ตัวเลข] ซึ่งอยู่ในบทความของเขาในปี 2006” นอกจากนี้นักวิทยาศาสตร์ทั้ง 3 คนยังตั้งข้อสังเกตอีกว่าไฟล์ภาพดั้งเดิมไม่ได้มีการระบุที่มาด้วย ทำให้ผู้ร่วมเขียนบทความขอเพิกถอนบทความพร้อมให้คำอธิบายว่า พวกเขาตัดสินใจที่จะถอนบทความทั้งหมดโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าบทความที่ถูกเขียนขึ้นนั้น อย่างน้อยที่สุดก็เกิดจากการปลอมแปลง Wray จึงเห็นว่า นี่เป็นข้อยืนยันอย่างชัดเจนที่ทำให้เห็นว่าการฉ้อฉลของการทำงานร่วมกันของนักวิทยาศาสตร์นั้นเป็นเรื่องดีมากกว่าที่จะตัดสินว่าใครจะถูกดำเนินเมื่อมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น

เมื่อเราทำการพิจารณาถึงจริยธรรมภายในชุมชนของวิกิพีเดีย เรากลับพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับจริยธรรมของชุมชนวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจนมากที่ Wray ยกมาก็คือ การได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในชุมชนของวิกิพีเดีย

ไม่ได้มีเหมือนกับชุมชนของวิทยาศาสตร์ กล่าวคือแต่ละคนที่มีส่วนร่วมในวิกิพีเดีย นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงและอาชีพของพวกเขาในฐานะผู้ผลิตความรู้ที่ได้รับการยอมรับและการใช้งานโดยผู้อื่น กล่าวคือไม่ได้เป็นการสร้างความรู้แต่เป็นการบอกเล่าโดยประจักษ์พยาน (testimony) เท่านั้น นอกจากนี้เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นคือ มีผู้ทำผิดจริยธรรมในชุมชนวิกิพีเดีย นั้น ผู้ที่ทำผิดก็ไม่ได้ถูกแยกออกจากชุมชน เหมือนกับชุมชนทางวิทยาศาสตร์ และการใช้ชีวิตของผู้ที่มีส่วนร่วมในวิกิพีเดีย จะไม่ถูกคุกคามเช่นเดียวกับการทำมาหากินของนักวิทยาศาสตร์ที่มีความประมาท หรือกระทำการผิดพลาด ด้วยเหตุนี้การพิจารณาว่ามีมือที่มองไม่เห็นเป็นเหตุผลสนับสนุนวิกิพีเดียตามที่ระบุไว้ข้างต้นจึงไม่อาจเป็นไปได้ (Wray, 2009: 42) เพราะกระบวนการทำงานของวิกิพีเดียไม่ใช่ลักษณะเดียวกันกับวิทยาศาสตร์

3. วิกิพีเดียในฐานะคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน

ประเด็นอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือ ประเด็นว่าด้วยคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน (testimony) ในส่วนสุดท้ายของบทความ Wray ได้ทำการพิจารณา วิกิพีเดียกับการบอกเล่าของประจักษ์พยาน (testimony) ตามแนวทางของ Richard Foley ซึ่งได้กล่าวถึงการให้เหตุผลสนับสนุนตามแนวทางของการบอกเล่าของประจักษ์พยานผ่านมุมมองอย่างหนึ่งที่มีความโดดเด่นก็คือ อัตนิยมเชิงญาณวิทยา (epistemic egoism) ซึ่งตามแนวคิดนี้ ความเชื่อที่มีพื้นฐานอยู่บนคำบอกเล่าของประจักษ์พยานนั้นก็เช่น “เมื่อคนแปลกหน้าบอกกับเราว่าพายุทอร์นาโดกำลังจะมา และเนื่องจากเราสามารถเห็นท้องฟ้ามีดลงอย่างรวดเร็ว ประจักษ์พยานจากคำบอกเล่าของเขาจึงทำให้เรามีเหตุผลที่จะเชื่อว่าพายุทอร์นาโดกำลังมา” แนวทางนี้จึงเสนอว่าเรายอมรับการบอกเล่าของประจักษ์พยานได้หากการบอกเล่านั้นสามารถลดทอนไปยังแหล่งอื่นที่สอดคล้องกัน ส่วนอีกมุมมองหนึ่งคือแนวทางแบบปฏิเสธอัตนิยม (non-egoism) แนวทางนี้แตกต่างจากอัตนิยมคือ บางครั้งเราก็เชื่อถือคำบอกเล่าจากผู้อื่นเช่นกันแม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าผู้ที่ทำหน้าที่รายงานต่อเรามีความน่าเชื่อถือ ตามแนวทางนี้แม้ว่าท้องฟ้าจะไม่มืดครึ้มตามที่ผู้รายงานบอกเราก็ตาม แต่เราก็เชื่อถือว่าก่อนว่าพายุทอร์นาโดกำลังมาถึง (Foley, 1994: 54-55 อ้างถึงใน Wray, 2009)

Wray ได้ใช้แนวทางการพิจารณาของ Foley มาใช้พิจารณาวิกิพีเดีย โดยปฏิเสธว่าวิกิพีเดียไม่ได้มีนัยของความน่าเชื่อถือตามแนวทางการอ้างเหตุผลของอรรถนิยามและปฏิเสธอรรถนิยาม โดยข้ออ้างของ Wray ก็คือว่าเรามีโอกาสสามารถสนับสนุนความเชื่อที่ว่าวิกิพีเดียมีญาณวิทยาแบบอรรถนิยามเชิงญาณวิทยา ทั้งนี้เขาได้อ้างถึงแนวคิดของ David Hume โดยอ้างว่า “เมื่อเราประเมินประจักษ์พยานของผู้อื่นเราควรพิจารณา “ลักษณะและจำนวนพยาน ... [และ] กิริยาท่าทางในการถ่ายทอดคำบอกเล่าของประจักษ์พยานคนนั้นด้วย” (David Hume, 1748/1977: 75 อ้างถึงใน Wray, 2009) แต่สำหรับวิกิพีเดียนั้นคนจำนวนมากที่อาศัยแหล่งข้อมูลจากวิกิพีเดียมักจะไม่ว่าบ่ว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในการเขียนและแก้ไขวิกิพีเดียนั้นเป็นใคร ด้วยเหตุนี้การอาศัยคำบอกเล่าของประจักษ์พยานเป็นการอ้างเหตุผลสนับสนุนแบบอรรถนิยามจึงไม่อาจจะเป็นไปได้ (Wray, 2009: 46) นอกจากนี้แม้ว่าจะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ในการศึกษาของวารสาร Nature ซึ่งพบว่าสารานุกรมบริตตานิกา (Britannica) นั้น มีแนวโน้มที่จะมีข้อผิดพลาดน้อยกว่าวิกิพีเดีย (Giles 2005) ด้วยเหตุนี้แม้ว่าเราจะไม่ทราบว่าใครเป็นผู้เขียนวิกิพีเดีย แต่เราก็ไม่สามารถอ้างได้ว่าเรามีเหตุผลสนับสนุนตามแนวทางของปฏิเสธอรรถนิยาม เพราะข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ว่าวิกิพีเดียไม่ได้นำไปสู่ความน่าเชื่อถือเพราะมันมีข้อผิดพลาดมากกว่าสารานุกรมบริตตานิกา ด้วยเหตุนี้วิกิพีเดียจึงไม่อาจถือได้ว่าเป็นการให้เหตุผลสนับสนุนบนฐานของคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน และดังนั้นแม้ว่าวิกิพีเดียจะดึงดูดประชาชนในวงกว้าง แต่สำหรับผู้ทำงานในขอบเขตการวิจัยและผู้ที่ต้องการสร้างชื่อเสียงและอาชีพในฐานะนักวิจัยการเชื่อมโยงกับวิกิพีเดียอาจเป็นความบกพร่องอย่างหนึ่ง (Wray, 2009: 46)

จากการพิจารณาข้อเสนอของ Wray ทั้งหมดข้างต้น เापพอที่จะสรุปประเด็นได้ดังนี้ ประเด็นแรกในการเปรียบเทียบความร่วมมือในวัฒนธรรมความเชื่อนั้นชี้ให้เห็นว่า วิกิพีเดียไม่มีความน่าเชื่อถือเท่ากับวิทยาศาสตร์ทั้งในแง่ของความรู้ที่ถูกผลิต ผู้ผลิตความรู้ และกระบวนการที่ซึ่งเป็นการผลิตความรู้ ส่วนการทำงานของมือที่มองไม่เห็นของวิทยาศาสตร์และวิกิพีเดียนั้น Wray ก็สรุปเอาไว้ว่า วิกิพีเดียไม่มีมือที่มองไม่เห็นสำหรับทำงานอยู่เพื่อมุ่งสู่ผลสำเร็จในเชิงสถาบัน ส่วนประเด็น

สุดท้ายที่ผู้เขียนนำเสนอก็คือเรื่องที่ Wray เสนอว่าเราไม่อาจเรียกได้ว่าวิกิพีเดียเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน ทั้งที่เป็นอัตนิยมและปฏิเสธอัตนิยมตามแนวทางของ Foley โดยสรุปในบทความของ Wray เขาปฏิเสธวิกิพีเดียว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิกิพีเดียเองมีลักษณะที่เป็นแหล่งข้อมูลซึ่งให้ข้อมูลที่ผิดพลาด (misinformation) และผู้ที่มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ในวิกิพีเดียเอง ก็ไม่ได้มีฐานะเป็นผู้สร้างที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีชื่อเสียง อย่างไรก็ตาม ในส่วนต่อไปผู้เขียนจะพิจารณาประเด็นข้ออ้างที่ Wray เสนอไว้

พิจารณาประเด็นข้อเสนองของ Wray เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดีย

ในการพิจารณาประเด็นในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะพิจารณาตามหัวข้อที่ถูกนำเสนอไว้ในส่วนที่ผ่านมา โดยจะเริ่มจากวัฒนธรรมของความร่วมมือในเชิงความเชื่อสำหรับการสร้างความรู้ ต่อมาคือประเด็นเรื่องมือที่มองไม่เห็น และส่วนสุดท้ายคือประเด็นเรื่องของคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน ในหัวข้อนี้ทั้งหมด ไม่ได้จะบอกข้อเสนองของ Wray ใช้ไม่ได้ แต่จะชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในการเปรียบเทียบของ Wray ในแต่ละเรื่อง ดังนี้

1. ตรวจสอบข้อเสนองเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความร่วมมือในการสร้างความรู้ในวิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์

Wray ได้เปรียบเทียบเอาไว้ว่า ความร่วมมือในการสร้างความรู้ของวิกิพีเดีย นั้นไม่อาจเชื่อถือได้เหมือนกับความร่วมมือของการสร้างความรู้ในชุมชนทางวิทยาศาสตร์ ประการแรกที่ Wray พิจารณาไว้ก็คือ ประเด็นที่ว่าด้วยเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการผลิตความรู้ กล่าวคือ Wray เห็นว่านักวิทยาศาสตร์พยายามค้นหาปัญหาที่ยังเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยอยู่ แล้วนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหานั้นเอง ในทางกลับกัน วิกิพีเดียเองกลับก่อให้เกิดความกังวลในการสร้างข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่มีคำตอบแล้วอย่างกว้างขวาง ผู้เขียนเห็นว่า Wray ไม่ได้พิจารณาความเหมาะสมของการเปรียบเทียบอย่างรอบด้านเสียก่อนในการที่จะเปรียบเทียบประเด็นดังกล่าวนี้ แม้เขาจะอ้างเหตุผลว่าทั้งสองสถาบันในเชิง

ความเชื่อ (epistemic Institution) นี้มีจุดมุ่งหมายที่ความร่วมมือในการสร้างความรู้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เปรียบเทียบกันได้ก็ตาม แต่ปัญหาคือ ความร่วมมือในแง่ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของสถาบันในเชิงความเชื่อของวิกิพีเดียไม่ใช่การค้นคว้าหาความรู้แบบที่นักวิทยาศาสตร์ทำอยู่แล้ว ทั้งนี้ก็เพราะว่าวิกิพีเดียเป็นสถาบันในเชิงความเชื่อที่รวบรวมความรู้ในลักษณะของ “สารานุกรม”

สิ่งที่เราควรพิจารณาต่อไปคือ เราควรแยกก่อนว่าวิทยาศาสตร์มีเป้าหมายเพื่ออะไร และสารานุกรมมีเป้าหมายเพื่ออะไร คำตอบที่ง่ายที่สุดนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป้าหมายของวิทยาศาสตร์คือเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ ที่ค้นพบในการค้นคว้าวิจัย แต่เป้าหมายของสารานุกรมนั้นกลับเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ดังนั้นการพิจารณาการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ว่ามีเป้าหมายที่ชัดเจนในแง่ที่ให้ความรู้ใหม่ ๆ มากกว่าวิกิพีเดีย นั้นจึงอาจจะไม่เป็นธรรมกับวิกิพีเดียเอง แม้ว่าทั้งสองสถาบันความรู้ี้จะมีหน้าที่ในการสร้างความเชื่อที่ถูกต้องให้กับผู้คนเหมือนกันก็ตาม แต่เป้าหมายดังกล่าวเป็นเป้าหมายแบบกว้าง ซึ่ง Wray ก็อ้างเป้าหมายแบบกว้างนี้เพื่อบอกว่าเราสามารถเปรียบเทียบมันได้ แต่เมื่อ Wray นำเอาสองสถาบันเชิงความเชื่อนี้มาเปรียบเทียบกันในแง่ของเป้าหมายเชิงความเชื่อ นั้น Wray กลับพูดถึงเป้าหมายแบบแคบหรือในที่นี้อาจเรียกว่าเป้าหมายเฉพาะของแต่ละสถาบันในเชิงความเชื่อ นั้น ๆ มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่าการกระทำที่นำมาสู่เป้าหมายในเชิงความเชื่อเช่นนี้ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาว่าการสร้างความร่วมมือในเชิงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของสถาบันในเชิงความเชื่อสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้หรือไม่ นั้น ผู้เขียนเห็นว่าการเปรียบเทียบดังกล่าวเปรียบเทียบได้ในเป้าหมายแบบกว้าง แต่การเปรียบเทียบเป้าหมายแบบแคบจะต้องเป็นการเปรียบเทียบที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน เช่น เปรียบเทียบสารานุกรมออนไลน์วิกิพีเดียกับสารานุกรมออนไลน์แบบอื่น ๆ หรือสารานุกรมออนไลน์แบบวิกิพีเดียกับสารานุกรมแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบบนฐานของเป้าหมายแบบแคบ ดังนั้นการดำเนินการเปรียบเทียบของ Wray เกี่ยวกับเป้าหมายเชิงความเชื่อของสองสถาบันนี้ จึงมีความขัดแย้งกันเองในข้อเสนองานของเขา

ประเด็นต่อมาที่ Wray เสนอก็คือผู้ผลิตความรู้ในทั้งสองสถาบันในเชิงความเชื่อนี้ แตกต่างกันอย่างมากระหว่างผู้ผลิตความรู้ในชุมชนทางวิทยาศาสตร์นั้นมีความน่าเชื่อถือเพราะเป็นผู้เชี่ยวชาญ มีชื่อเสียงในอาชีพของการเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่จะต้องปกป้องอย่างระมัดระวังด้วย นอกจากนี้ผู้ผลิตความรู้ในวิทยาศาสตร์นั้นยังจะต้องถูกตรวจสอบโดยผู้อื่นที่เป็นนักวิทยาศาสตร์เสมอ แต่สำหรับวิกิพีเดียแล้วนั้นไม่อาจเป็นไปได้เช่นนั้น ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผู้เขียนเห็นด้วยกับ Wray ทั้งนี้ก็เพราะว่าในระบบเชิงความเชื่อต่าง ๆ นั้น ผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญในแต่ละระบบก็คือตัวผู้กระทำการในเชิงความรู้ (Epistemic Agent) ในแง่ที่ว่าผู้กระทำการดังกล่าวในแต่ละระบบนั้นจะสามารถที่จะกระทำการซึ่งนำไปสู่เหตุอันควรให้เชื่อ (justified) ได้อย่างไร ประเด็นหลักของข้อถกเถียงนี้ไม่ได้อยู่ที่ตัวของระบบความรู้ที่เป็นเชิงสถาบันหรือองค์กรในเชิงความเชื่อ แต่อยู่ที่ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำการ เช่น การเป็นผู้เชี่ยวชาญมีเหตุอันควรให้เชื่อและนำไปสู่ความเชื่อที่จริงได้มากกว่าการที่ไม่มีผู้เชี่ยวชาญจริงหรือไม่ในระบบความเชื่อสองระบบที่แตกต่างกัน นอกจากนี้การที่ระบบความเชื่อหนึ่งสามารถทราบลักษณะเฉพาะ (background) ของผู้ผลิตความรู้ในแต่ละคนมีเหตุอันควรให้เชื่อและนำไปสู่ความเชื่อที่เป็นจริงได้มากกว่าระบบเชิงความเชื่ออื่น ๆ ที่ไม่ทราบลักษณะเฉพาะของผู้ผลิตความรู้หรือไม่ การเปรียบดังกล่าวนี้ผู้เขียนจะได้อธิบายในส่วนตัว ๆ ไป ดังนั้นการที่ Wray เปรียบเทียบเรื่องผู้ผลิตความรู้ในแต่ละระบบความรู้จึงเป็นเรื่องที่นำมาเปรียบเทียบกันได้บนฐานของตัวผู้กระทำการในเชิงความรู้ เพื่อตรวจสอบว่าระบบความรู้ดังกล่าวที่น่าเชื่อถือหรือไม่

ส่วนประเด็นเปรียบเทียบประเด็นที่สามของ Wray เป็นประเด็นที่ว่าด้วยกระบวนการในการผลิตความรู้ในแต่ละระบบความรู้ โดย Wray เห็นว่ามีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เพราะวิทยาศาสตร์ถูกสร้างขึ้นมาผ่านการบันทึกรายงานอย่างเป็นสาธารณะ นักวิทยาศาสตร์ถูกตรวจสอบซึ่งกันและกันในระบบของชุมชนทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้ตรวจสอบจะต้องมีความเชี่ยวชาญอันผ่านการฝึกฝนอบรมมาแล้ว ในทางกลับกันวิกิพีเดียไม่มีระบบเหล่านี้ในการะบวนการสร้างความรู้ เราจะเห็นว่าประเด็นสำคัญ 2 เรื่องหลัก ๆ ในเรื่องนี้ เรื่องแรกเป็นเรื่องของ

กระบวนการสร้างความรู้ในแต่ละระบบความเชื่อที่แยกขาดจากตัวผู้เชี่ยวชาญ เช่น การมีการบันทึกเรื่องราวอย่างเป็นสาธารณะของการสร้างความรู้ ส่วนเรื่องที่สอง เป็นกระบวนการสร้างความรู้ที่ไม่ได้แยกขาดจากผู้กระทำการในเชิงความเชื่อ เช่น การฝึกฝนผู้เชี่ยวชาญเพื่อการตรวจสอบรายงานการวิจัยที่เกิดขึ้นในชุมชนวิทยาศาสตร์ โดยเรื่องที่สองนี้เป็นเรื่องเดียวกันกับผู้ผลิตความรู้ในแต่ละระบบความรู้อีกกล่าวโดยสรุปในประเด็นที่สามก็คือ เราสามารถเปรียบเทียบวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดียในเรื่องของกระบวนการในการผลิตความรู้ได้ เพราะคำถามสำคัญอยู่ตรงที่ว่า กระบวนการเหล่านี้มีเหตุอันควรให้เชื่อและนำไปสู่ความเชื่อที่จริงหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับ Wray ในการตรวจสอบประเด็นดังกล่าว

โดยสรุปเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความร่วมมือในการสร้างความรู้ของระบบความรู้ทั้งสองอันได้แก่วิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์นั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นไปได้ใน 2 ประเด็นตามแนวทางที่ Wray เสนอ นั่นคือประเด็นว่าด้วยผู้ผลิตความรู้และประเด็นว่าด้วยกระบวนการในการผลิตความรู้ในแต่ละระบบความรู้ ส่วนประเด็นแรกเกี่ยวกับเป้าหมายในเชิงความเชื่อของแต่ละระบบความรู้นั้น ผู้เขียนเห็นว่าข้อเสนอของ Wray ไม่เหมาะสมและมีเหตุผลไม่เพียงพอที่จะนำเอามาเปรียบเทียบกันได้ ระหว่างวิทยาศาสตร์กับวิกิพีเดียได้ ซึ่งในส่วนต่อไปเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับมือที่มองไม่เห็นในการทำงานของวิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีเรื่องเกี่ยวกับประเด็นว่าด้วยผู้ผลิตความรู้และประเด็นว่าด้วยกระบวนการในการผลิตความรู้ปรากฏอยู่ในนั้น ดังนั้นในส่วนต่อไปเราจะพิจารณาเรื่องของมือที่มองไม่เห็นในการทำงานของวิกิพีเดียกับวิทยาศาสตร์

2. พิจารณาประเด็นเรื่องมือที่มองไม่เห็นในการทำงาน

มือที่มองไม่เห็นที่ Wray นำเสนอเอาไว้ในบทความของเขานั้น เมื่อเราพิจารณาเนื้อหาทั้งหมดแล้วก็จะพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เขาได้นำเสนอเอาไว้ในส่วนแรกเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความร่วมมือในการสร้างความรู้ของสองประเด็น นั่นคือประเด็นเกี่ยวกับผู้ผลิตความรู้และกระบวนการในการผลิตความรู้ คำถามคือ ทั้งสองประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับมือที่มองไม่เห็นอย่างไร? คำตอบที่พอจะชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมือที่มองไม่เห็นกับผู้ผลิตความรู้นั้น Wray ได้กล่าว

เอาไว้ว่า วิทยาศาสตร์นั้นผลิตความรู้ก็เพื่อหวังผลประโยชน์ในเชิงปัจเจกที่มีความเกี่ยวข้องกับชื่อเสียงและอาชีพ จึงทำให้วิทยาศาสตร์ในระดับสถาบันประสบผลสำเร็จในการสร้างความรู้ และดังนั้นการที่จะได้รับการยอมรับในชื่อเสียง นักวิทยาศาสตร์คนหนึ่ง ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องถูกตรวจสอบโดยนักวิทยาศาสตร์คนอื่น ๆ (Wray, 2009: 42) ลักษณะนี้เองที่ Wray เห็นว่าเป็นลักษณะของมือที่มองไม่เห็นที่ทำให้วิทยาศาสตร์ประสบความสำเร็จ และนอกจากนี้เองยังเห็นได้ว่าคำอธิบายมือที่มองไม่เห็นของ Wray ที่วางอยู่บนฐานของการทำงานโดยนักวิทยาศาสตร์นั้น มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องกระบวนการทำงานของชุมชนทางวิทยาศาสตร์อย่างแยกไม่ออก นั่นคือ เมื่อเรากล่าวถึงคุณลักษณะของนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงที่ต้องปกป้อง ถูกฝึกฝน และมีความเชี่ยวชาญ มั่นยอมเกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานด้วย ดังนั้นเราจึงปฏิเสธได้เลยว่าวิกิพีเดียไม่ได้มีความน่าเชื่อถือบนฐานของมือที่มองไม่เห็น เพราะทั้งผู้ผลิตความรู้และกระบวนการในการผลิตความรู้มีความไม่ชัดเจนเช่นเดียวกับความสำเร็จของชุมชนทางวิทยาศาสตร์

กระนั้นก็ตามข้อสรุปเช่นนี้ทำให้ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับ Wray เป็นอย่างมาก เพราะการปฏิเสธว่าไม่มีมือที่มองไม่เห็นทำงานในวิกิพีเดีย ก็เท่ากับว่า Wray ปฏิเสธผู้ผลิตความรู้และกระบวนการในการผลิตความรู้ของวิกิพีเดียว่าน่าเชื่อถือ การปฏิเสธของ Wray นั้น ในบางครั้งอาจมีเหตุผลที่มีแนวโน้มสูงที่จะเป็นไปเช่นนั้น เพราะมาตรฐานของชุมชนทางวิทยาศาสตร์ต่างก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้ว แต่ถึงกระนั้น ในอีกด้านหนึ่งหากเรามองที่เป้าหมายแบบแคบของการสร้างสารานุกรม แล้วพิจารณาที่ตัวผู้กระทำการในเชิงความรู้ (Epistemic Agent) และกระบวนการในการสร้างความรู้ของวิกิพีเดีย เราก็จะเห็นว่าสารานุกรมเสรีออนไลน์ดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงข้อเสนอดังกล่าวผู้เขียนจะแสดงให้เห็นว่า ผู้ผลิตความรู้ในวิกิพีเดียและกระบวนการผลิตความรู้ในวิกิพีเดียนำไปสู่เป้าหมายในเชิงความรู้ได้อย่างไร และจะชี้ให้เห็นว่าลักษณะดังกล่าวนี้เรียกได้ว่าเป็นมือที่มองไม่เห็นได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้เรายังจะถือว่าวิกิพีเดียเป็นสถาบันในเชิงความเชื่อที่มีการสร้างความรู้ที่น่าเชื่อถือได้อยู่หรือไม่

เราจะตอบคำถามว่า ผู้ผลิตความรู้จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญจริงหรือไม่ โดยจะไม่พิจารณาเป้าหมายเชิงความเชื่อแบบกว้าง แต่เราจะพิจารณาเป้าหมายเชิงความเชื่อแบบแคบหรือเป้าหมายเฉพาะ เมื่อพิจารณาเป้าหมายเฉพาะสิ่งแรกคือเป้าหมายของวิทยาศาสตร์นั้นจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าวิทยาศาสตร์นั้นจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญสำหรับค้นคว้าวิจัยในระดับรากฐานด้วยความที่วิทยาศาสตร์เองมีความเฉพาะเจาะจงในการศึกษา เช่น คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ และเคมี จำเป็นต้องมีผู้ตรวจสอบก่อนเผยแพร่ความรู้ และผู้ตรวจสอบนั้นก็จะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญ คำถามที่น่าสนใจก็คือว่าผู้เชี่ยวชาญที่มักมีความลำเอียงจะทำให้เกิดปัญหาตามมา เพราะความลำเอียงจะทำให้เป้าหมายในเชิงความเชื่อผิดเพี้ยนไปเราจะแก้ปัญหาได้อย่างไร แน่นอนว่าชุมชนทางวิทยาศาสตร์ก็จะต้องมีการตรวจสอบด้วยนักวิทยาศาสตร์คนอื่น ๆ ดังที่ Wray เสนอเอาไว้ ดังนั้นคำตอบที่ดูจะชัดเจนและเป็นไปได้สำหรับ Wray ก็คือชุมชนทางวิทยาศาสตร์มีผู้เชี่ยวชาญทำงานจึงเกิดความน่าเชื่อถือ กระนั้นก็ตามข้อเสนอของ Wray กลับมีความไม่ชัดเจนและขาดเหตุผลที่หนักแน่นรองรับ นั่นคือข้อเสนอที่ว่าวิกิพีเดียไม่มีผู้เชี่ยวชาญจึงเกิดปัญหาตามมาซึ่งส่งผลกระทบในเชิงความเชื่อไปในที่สุด

จากข้อเสนอข้างต้นนี้ผู้เขียนจะแสดงว่าการสร้างความรู้ของสาธารณกรมไม่จำเป็นต้องการผู้เชี่ยวชาญ เพราะถ้าหากมีผู้เชี่ยวชาญผลที่ตามมาคือ อำนาจในเชิงความรู้ (epistemic authority) ก็จะอยู่ที่ผู้เชี่ยวชาญที่จะสามารถเขียนสาธารณกรมออกมาตามที่ตนเองต้องการ ในทางกลับกันการเปิดพื้นที่ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมของวิกิพีเดียนี้กลับส่งเสริมความหลากหลายของความคิดมากกว่าการผูกขาดอำนาจในเชิงความเชื่อของคนใดคนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วิกิพีเดียมีลักษณะของการสร้างความรู้ที่เป็น “กลุ่ม” การสร้างความรู้ที่เป็นกลุ่มแบบวิกิพีเดียนี้มักจะถูกโต้แย้งอยู่เสมอว่าขาดความน่าเชื่อถือเพราะกลุ่มไม่มีการตรวจสอบซึ่งกันและกันแบบวิทยาศาสตร์ กระนั้นก็ตาม ผู้เขียนกลับเห็นว่า วิกิพีเดียมีการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาโดยผู้อ่านคนอื่น ๆ ที่สามารถเข้ามาแก้ไขได้ตลอด แต่ปัญหาที่ผู้เขียนจะประสบก็คือ การอ้างเช่นนี้จะละเลยความอ่อนไหวของวิกิพีเดียตรงที่ว่า “อาจมีผู้ไม่ประสงค์ดีเข้ามาแก้ไขข้อมูล ซึ่งทำให้ข้อมูลผิดเพี้ยนไป” (Fallis, 2008)

มาถึงตรงนี้ขอให้เราพิจารณาว่าแม้จะมีผู้ไม่ประสงค์ดีเข้ามาแก้ไขข้อมูลก็ตาม แต่วิกิพีเดียก็จะถูกแก้ไขกลับให้ถูกต้องมิใช่หรือหรือ เพราะเปิดการเปิดให้ถูกแก้ไขได้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีงานศึกษาเชิงประจักษ์อย่างชัดเจนว่าเมื่อถูกใส่ข้อมูลที่ผิดพลาดลงไปในวิกิพีเดีย เพียงไม่กี่นาทีวิกิพีเดียก็จะถูกแก้ไขให้กลับมาเหมือนเดิม (Fallis, 2008; Tollefsen, 2009) ต่อไปคำถามที่จะต้องตอบคือการไม่มีผู้เชี่ยวชาญเพียงคนเดียวแต่เป็นการทำงานหลาย ๆ คนมีข้อดีอย่างไร? การจะตอบคำถามนี้ได้ผู้เขียนเห็นว่า เราต้องอาศัยมโนทัศน์ “ปัญญาของกลุ่มคน”⁴ (The wisdom of the crowd) อันที่จริงข้อเสนอนี้ถูกเสนอโดยนักปรัชญาสารสนเทศที่ชื่อว่า Don Fallis (2008) แต่ทั้งนี้เขาเองไม่ได้ให้เหตุผลสนับสนุนอย่างแข็งขันต่อการนำมโนทัศน์ดังกล่าวมาใช้ในทางกลับกันเขาได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าวิกิพีเดียอาจมีปัญญาของกลุ่มคนจริง ๆ ก็เป็นไปได้ มีข้อหนึ่งที่ Fallis กล่าวไว้อย่างน่าสนใจ นั่นคือ “ปัญญาของกลุ่มคนโดยทั่วไปแล้วมักจะเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลที่แตกต่างกันจำนวนมาก ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้และมุมมองที่แตกต่างกันต่อปัญหาหนึ่ง ๆ อย่างไรก็ตามยังไม่ชัดเจนว่าผู้มีส่วนร่วมในวิกิพีเดียมีความหลากหลายดังที่ Rosenzweig (2006) กล่าวว่า “ผู้เขียนวิกิพีเดียไม่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่าง (cross-section) ทุก ๆ ส่วนของประชากรโลก แต่ส่วนมากแล้ว ผู้ใช้วิกิพีเดียมีแนวโน้มจะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในกลุ่มที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ และเป็นผู้ชาย” (Fallis, 2008: 1671)

⁴ ในปี 2004 James Surowiecki ได้ตั้งข้อให้กับความจริง (truth) และความแม่นยำ (accuracy) ในการระดมความรู้ของผู้คนหลาย ๆ คนว่า “ปัญญาของกลุ่มคน” (wisdom of crowds) โดยทั่วไปแล้วแนวคิดนี้เชื่อว่าว่าการรวบรวมความรู้หรือการตัดสินใจของคนจำนวนมากมีแนวโน้มที่จะถูกต้องอย่างยอดเยี่ยม โดยที่การที่กลุ่มจะทำงานและก่อให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขทั้ง 4 ประการ คือ (1) มีความหลากหลายของความคิด (diversity of opinion) (2) การมีอิสระหรือสามารถคิดได้อย่างอิสระ (independence/people thought independently) (3) มีการกระจายอำนาจออกไป (decentralization) และ (4) การร่วมตัดสินใจ (aggregation หรือก็คือกลไกสำหรับเปลี่ยนการตัดสินใจส่วนตัวเป็นการตัดสินใจร่วมกัน)

ข้อเสนอของ Fallis อาจได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาที่ผ่านมาเมื่อเร็ว ๆ นี้ นั่นก็คือการศึกษาของ Ford และ Wajcman (2017) ในบทความที่ชื่อว่า “‘Anyone can edit’, not everyone does: Wikipedia’s infrastructure and the gender gap” งานนี้ชี้ให้เห็นว่า วิกิพีเดียเป็นเสมือนการร่วมมือกันของสังคมยูโทเปีย ซึ่งเป็นแบบจำลองโลกของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เสรี แต่ภายใต้ภาพในอุดมคตินี้ การแบ่งแยกเพศที่ล้ำสมัยยังคงมีอยู่ เพราะผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างล้นหลามล้วนแล้วแต่เป็นเพศชาย

และนอกจากนี้ถึงแม้ว่า Fallis จะอ้างถึงผลของการศึกษาของ Rosenzweig (2006) ที่กล่าวถึงการใช้งานวิกิพีเดียส่วนใหญ่จะมีเพียงแค่ผู้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่เท่านั้น และยังเป็นเพศชายเป็นหลักด้วย ประกอบกับข้อค้นพบจากการศึกษาของ Ford และ Wajcman (2017) ก็ชี้ว่าวิกิพีเดียได้ทำให้เพศหญิงอยู่เพียงชายขอบของการเข้าถึงวิกิพีเดียที่ส่วนใหญ่ผู้ใช้งานเป็นผู้ชาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่ได้มีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยที่มุ่งให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเสรี ทั้งสองข้อเสนออันได้แก่ข้อเสนอของ Fallis ที่อ้างถึงการศึกษาของ Rosenzweig (2006) และข้อเสนอจากผลการศึกษาของ Ford และ Wajcman (2017) นั้น ผู้เขียนเห็นว่าไม่อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าวิกิพีเดียไม่ได้มีลักษณะของความเป็นปัญญาของกลุ่มคนแต่อย่างใด กล่าวคือ การพิจารณาปัญญาของกลุ่มคนด้วยการพิจารณาว่าผู้คนส่วนมากเป็นคนที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่เท่านั้น จึงทำให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาอื่น ๆ เป็นภาษาแม่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในวิกิพีเดียด้วย ดังนั้นตามนัยนี้ จึงแสดงถึงความไม่หลากหลายของผู้ร่วมเขียนและปรับปรุงวิกิพีเดีย ที่จับกลุ่มอยู่เพียงภาษาเดียว ผู้เขียนเห็นว่าการให้ความสำคัญกับภาษาไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า วิกิพีเดียไม่ได้มีนัยที่นำไปสู่การเป็นปัญญาของกลุ่มคนได้ เพราะถึงแม้ว่าผู้ใช้ภาษาจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ แต่ก็ยังมีความหลากหลายของความคิด มีความเห็นที่แตกต่างกัน และท้ายที่สุดก็ย่อมนำไปสู่การรวมหาฉันทามติในที่สุด ยกตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยที่หลายคนเห็นต่างในเรื่องการเมือง และพยายามหาฉันทามติร่วมกันในเรื่องนั้น ๆ แม้ทุกคนจะเป็นคนที่ใช้ภาษาไทยเหมือนกันก็ตาม แต่ภายใต้ภาษาไทยก็เชื่อว่าทุกคนจะมีความเห็นเดียวกันทั้งหมด หลายคนต่างก็พยายามแสดง

ความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้ข้อจำกัดเรื่องภาษาที่ไม่หลากหลาย จึงไม่ได้ปฏิเสธว่ากลุ่มนั้น ๆ จะไม่ได้มีความหลากหลายตามไปด้วย เพราะคำว่า หลากหลายในมิติที่คนปัญญาของกลุ่มคนนั้นไม่ใช่เพียงแต่มีความหลากหลาย ของสิ่งอื่น ๆ ที่มีใช้เนื้อหาสาระ แต่ความหลากหลายน่าจะเป็นสิ่งที่มุ่งไปที่เนื้อหา สาระของเรื่องนั้น ๆ เช่น ความหลากหลายของความคิดเห็นทางการเมือง ที่อยู่ ภายใต้อาษาเดียวกันก็ถือว่าเป็นความหลากหลายได้

นอกจากนี้ข้อเสนองเรื่องเพคก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การที่เพคใดเพคหนึ่งเข้าถึงวิกิพีเดียและร่วมปรับปรุงมากกว่า นำไปสู่ข้อสรุปว่า วิกิพีเดียได้มีความหลากหลายได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าการมีลักษณะร่วมปรับปรุง ดังกล่าวมิได้มีนัยที่จะนำไปสู่การปฏิเสธความหลากหลายได้แต่อย่างใด เพราะ แม้ผู้คนเพคเดียวกันก็มีความเห็นต่างในเรื่องหนึ่ง ๆ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าคำอธิบาย ของ Ford และ Wajcman (2017) ก็ประสบปัญหาเช่นกัน กล่าวคือเขาอธิบายว่า การที่เพคใดเพคหนึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมปรับปรุงเนื้อหาของวิกิพีเดีย นั้น แสดงให้เห็น ถึงความขัดแย้งกับคำอธิบายของวิกิพีเดียที่ชี้ว่าวิกิพีเดียเองมีนโยบายที่ส่งเสริม ให้ทุกคนมีส่วนร่วมแบบเสรีประชาธิปไตย แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนกลับเห็นว่า ในความเป็นจริงแล้วคำอธิบายดังกล่าวยังมีน้ำหนักไม่เพียงพอ เพราะลักษณะของ ประชาธิปไตยในวิกิพีเดีย นั้นเปิดเสรีให้ทุกคนเข้าถึงจริง ๆ และถึงแม้ว่าหากมีเพียง เพคใดเพคหนึ่งเข้าถึงและมีส่วนร่วมมากกว่าเราจะยังเรียกได้หรือไม่ว่านี่คือ ความหลากหลายของวิกิพีเดีย ผู้เขียนเห็นว่าเรายังเรียกว่าวิกิพีเดียมีความ หลากหลายอยู่ เพราะการมองถึงความหลากหลายในการร่วมไตร่ตรองครมองข้ามว่า เพคใดเพคหนึ่งจะเข้าถึงมากกว่ากัน แต่ควรมุ่งไปที่ว่า พื้นที่หนึ่ง ๆ เปิดโอกาส ที่จะให้ผู้เข้ามานั้นมีหลากหลายในการแสดงความคิดเห็นหรือถกเถียงกันได้ หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าทั้งภาษา และเพคไม่อาจปฏิเสธความหลากหลายบนวิกิพีเดีย ได้ เพราะความหลากหลายจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญว่าในกลุ่มหนึ่ง ๆ ที่ทุกคนต่างเหมือนกันด้วยลักษณะภายนอกนั้นมีความหลากหลายในการแสดง ความคิดเห็นเพื่อร่วมกันหาฉันทามติในเรื่องหนึ่ง ๆ หรือไม่

จะเห็นได้ว่าปัญญาของกลุ่มคนมีอยู่ในวิกิพีเดียจริง ๆ ดังนั้น วิกิพีเดียจึงไม่ต้องการผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ แต่ทุกคนต่างตรวจสอบร่วมกันอยู่แล้ว กระนั้นก็ตามคำถามที่ตามมาคือ ถ้าวิกิพีเดียเป็นปัญญาของกลุ่มคนจริง วิกิพีเดียจะเสี่ยงปัญหาของการคิดเป็นกลุ่ม (group think) ได้อย่างไร เพราะปัญหานี้เกิดขึ้นกับปัญญาของกลุ่มคน ยกตัวอย่างเช่นในบทความเรื่อง “Groupthink versus the wisdom of crowds: The social epistemology of deliberation and dissent” ของ Solomon (2006) เขากล่าวเอาไว้ว่า ปัญหาเรื่องการคิดเป็นกลุ่ม (group think) ได้รับการอธิบายครั้งแรกโดย Irving Janis ในปี 1972 ซึ่งปัญหานี้จะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มของบุคคลมีความต้องการที่จะค้นหาฉันทมติที่เกิดจากการถกเถียงกันในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง กระนั้นก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นตามก็คือว่า คนใดคนหนึ่งในกลุ่มที่กำลังจะเสนอข้อคิดเห็นอย่างหนึ่งซึ่งแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เขาอาจจะได้รับแรงกดดันจากคนรอบข้างรวมถึงแรงกดดันจากผู้ที่มีอำนาจในกลุ่มที่จะนำพาคน ๆ นั้น ซึ่งในตอนแรก “ไม่เห็นด้วย” กลับให้มาเปลี่ยนใจไปเป็น “เห็นด้วย” กับแรงกดดันดังกล่าว และอาจจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เขาไม่สามารถแบ่งปันความรู้ของตนเอง ซึ่งอาจจะแตกต่างจากที่กลุ่มเสนอ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการคิดด้วยปัจเจกบุคคลน่าจะมีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นดีกว่า (Solomon, 2006)

คำถามคือวิกิพีเดียจะมีปัญหาการคิดเป็นกลุ่มเกิดขึ้นหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพราะว่าวิกิพีเดียนั้นเป็นลักษณะของปัญญาของกลุ่มคน ผู้เขียนเห็นว่าวิกิพีเดียเป็นเว็บไซต์ที่สามารถเลี่ยงปัญหาการคิดเป็นกลุ่มได้ดีกว่าการร่วมไตร่ตรองเป็นกลุ่มในโลกความเป็นจริง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อเราเข้าไปสนทนากันในวิกิพีเดีย เราต่างไม่ทราบว่าเป็นใคร เราอาจจะกำลังเถียงกับนักปรัชญาร่วมสมัยชื่อดังอยู่ก็เป็นได้ แต่ด้วยความที่วิกิพีเดียไม่ได้ระบุว่าใครคือคนเขียนมันจึงเลี่ยงปัญหาแรงกดดัน ความเกรงใจ และอคติอันเนื่องมาจากการร่วมไตร่ตรองได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นเราจะเห็นว่าแม้วิกิพีเดียไม่มีผู้เชี่ยวชาญ แต่วิกิพีเดียมีปัญญาของกลุ่มคนที่ร่วมกันไตร่ตรองความรู้ที่จะนำเสนอในนั้น และวิกิพีเดียเองก็สามารถเลี่ยงปัญหาการคิดเป็นกลุ่มที่ติดตามมากับมโนทัศน์ปัญญาของกลุ่มคนได้ด้วย ดังนั้นประเด็นเรื่องผู้เชี่ยวชาญจึงสามารถตัดออกไปจากการพิจารณาวิกิพีเดียได้เลย

แต่ทั้งนี้คำถามที่เราต้องตอบคือวิกิพีเดียมีมือที่มองไม่เห็นทำงานหรือไม่ ผู้เขียนพบว่าวิกิพีเดียไม่ได้มีมือที่มองไม่เห็นตามที่ Wray เสนออีกจริง แต่การที่ไม่มีมือที่มองไม่เห็นทำงานก็นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าระบบความรู้ดังกล่าวจะไม่มีเหตุผลสนับสนุนว่าควรเชื่อ ถึงแม้จะไม่มีมือที่มองไม่เห็น เพราะผู้เข้ามาเขียนวิกิพีเดียไม่ได้มีจุดประสงค์ส่วนตัว (เว้นเสียแต่จุดประสงค์เชิงลบ ซึ่งไม่นำไปสู่เป้าหมายในระดับสถาบันในเชิงความเชื่อของวิกิพีเดีย) ก็ตาม แต่วิกิพีเดียมีระบบการทำงานหรือกระบวนการทำงานที่น่าเชื่อถือได้ โดยเฉพาะปัญญาของกลุ่มคน และนอกจากนี้ลักษณะอื่น ๆ ของวิกิพีเดียยังมีเหตุอันควรให้เชื่อด้วย วิกิพีเดียมีบันทึกการเปลี่ยนแปลงแก้ไขทุก ๆ ครั้ง และสามารถนำเอาข้อมูลที่ถูกเปลี่ยนจากถูกเป็นผิดกลับมาได้ นอกจากนี้ยังมีหน้าสนทนาที่ช่วยให้ทุกคนสามารถสนทนาหาข้อตกลงร่วมกันได้ และหน้าสนทนาเหล่านี้ก็ถูกบันทึกไว้อย่างเป็นสาธารณะเสมือนกับการบันทึกเรื่องราวความสำเร็จในทางวิทยาศาสตร์ที่ผ่านมาในระยะเวลาต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ต่อไปเราจะพิจารณาว่าวิกิพีเดียเป็นความรู้ที่มาจากคำบอกเล่าของประจักษ์พยานจริง ๆ หรือไม่

3. วิกิพีเดียเป็นความรู้ที่มาจากคำบอกเล่าของประจักษ์พยานหรือไม่

Wray เสนอเอาไว้ว่า วิกิพีเดียไม่ได้มีนัยของการเป็นแหล่งความรู้ที่มาจากคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน ประการแรกเขาอ้างถึงแนวคิดการประเมินคำบอกเล่าของประจักษ์พยานตามแนวคิดของ Hume ว่า เราต้องทราบว่ามีผู้ทำหน้าที่รายงานคำบอกเล่าของประจักษ์พยานเป็นใคร มีสีหน้าท่าทางอย่างไร ในการถ่ายทอดคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน เราจึงจะสามารถประเมินว่าคำบอกเล่าของประจักษ์พยานนั้นมีเหตุอันควรให้เชื่อหรือไม่อย่างไร แต่วิกิพีเดียไม่มีสิ่งนี้จึงมิใช่คำบอกเล่าของประจักษ์พยานตามแนวทาง อุดินิยมเชิงญาณวิทยา ประเด็นที่สอง Wray บอกว่าเราไม่อาจกล่าวได้เช่นกันว่าวิกิพีเดียเป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยานตามแนวทางปฏิเสธอุดินิยมเชิงญาณวิทยาเพียงเพราะว่าเราไม่ทราบว่ามีผู้เขียนเป็นใคร เพราะการพิจารณาแค่นั้นไม่ได้มีนัยของการพิจารณาเรื่องความรู้แต่อย่างใด การปฏิเสธของ Wray นั้นยังไม่ครอบคลุมมากพอ ผู้เขียนเห็นว่าคำบอกเล่าของประจักษ์พยานนั้น เป็นการถ่ายทอดคำบอกเล่าจากผู้ถ่ายทอด มายังผู้รับ แล้ว

ผู้รับจะพิจารณาไม่เพียงแต่ดูว่าผู้พูดมีสีหน้าท่าทางที่น่าเชื่อถือหรือไม่ หรือผู้พูดมีพื้นฐานทางความเชื่ออย่างไร ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า การทราบว่าคุณพูดเป็นใคร ถ่ายทอดคำบอกเล่ากับเราด้วยสีหน้าท่าทางแบบใดนั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการที่ผู้ฟังจะได้รับคำบอกเล่าของประจักษ์พยานนั้น ๆ ข้อเสนอดังกล่าวของผู้เขียนมีลักษณะตรงกับที่ Lackey นักญาณวิทยาร่วมสมัยกล่าวเอาไว้ในบทความของเขาว่า

“Clarissa ครูสอนวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนแห่งหนึ่ง ซึ่งเธอเองเป็นชาวคริสต์ที่เชื่อมั่นในแนวคิดแบบครีเอชันนิซึม (Creationism) และเชื่อมั่นในความผิดพลาดของทฤษฎีวิวัฒนาการตามหลักวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม Clarissa เชื่อว่ามีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์อยู่มากมายในการต่อต้านความเชื่อของชาวคริสต์ทั้ง 2 อย่างนี้ แน่นอนว่าเธอยอมรับอย่างง่ายดายว่าเธอไม่ได้เชื่อมั่นอยู่ในข้อผูกพันของของครีเอชันนิซึมในการต่อต้านหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ แต่เธอยึดมั่นในศรัทธาส่วนตัวของเธอที่มีต่อผู้สร้างที่ทรงพลัง (พระเจ้า - ผู้วิเศษ) ด้วยเหตุนี้ Clarissa จึงไม่คิดว่าเธอควรกำหนดความเชื่อทางศาสนากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของเธอ แต่เธอถือว่าหน้าที่ของเธอในฐานะครูผู้สอนที่จะรวบรวมเนื้อหาที่น่าเสนอ ซึ่งได้รับการสนับสนุนที่ดีโดยหลักฐานที่มีอยู่ ที่รวมถึงความจริงของทฤษฎีวิวัฒนาการอย่างชัดเจน เป็นผลให้เธอนำเสนอบทเรียนทางชีววิทยาของเธอในตอนนี้ โดยเธอได้อ้างกับนักเรียนของเธอว่า ปัจจุบันนี้ Homo sapiens เป็นวิวัฒนาการที่มาจาก Homo erectus แม้ว่า Clarissa จะไม่เชื่อทฤษฎีวิวัฒนาการนี้ก็ตาม แต่นักเรียนของเธอก็ได้สร้างความเชื่อที่จริงที่สอดคล้องกันมากบนพื้นฐานของคำบอกเล่าของประจักษ์พยานที่เชื่อถือได้ของเธอ” (Lackey, 2006: 435)

ตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่าการไม่ทราบว่าคุณสมบัติเป็นใคร มีความเชื่อแบบใด ถ่ายทอดคำบอกเล่าให้กับเราด้วยสีหน้าท่าทางแบบไหนนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการที่เราจะได้รับคำบอกเล่านั้นอย่างน่าเชื่อถือหรือไม่ นั่นคือถึงแม้ว่าผู้พูดไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องที่พูด (ไม่เชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการ) แต่ยังคงถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างน่าเชื่อถือตราบเท่าที่เขามีข้อมูลที่ดี อย่างไรก็ตามนี่เป็นการโต้แย้งว่าวิกิพีเดียเป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยานเท่านั้น ยังไม่ได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า วิกิพีเดียเป็นความรู้ที่มาจากคำบอกเล่าของประจักษ์พยานโดยตัวมันเองหรือได้รับการให้เหตุผลสนับสนุนจากแหล่งอื่น ๆ ผู้เขียนเห็นว่าการที่เราจะบอกได้ว่าวิกิพีเดียเป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยานหรือไม่นั้น ไม่เพียงพอพิจารณาว่าผู้ถ่ายทอดคำบอกเล่ากับข้อมูลนั้นสามารถแยกขาดจากกันได้เท่านั้น แต่สิ่งที่ตามมาคือคำบอกเล่านั้นจะต้องถูกลดทอนไปยังแหล่งอื่นที่น่าเชื่อถือมากกว่า ด้วยเหตุนี้วิกิพีเดียจึงเป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยาน ชนิดที่ว่าไม่ได้เป็นความรู้ที่มีอยู่โดยตัวมันเองแต่ต้องอาศัยการลดทอนไปยังแหล่งอื่นที่น่าเชื่อถือมากกว่า น่าสนใจว่า Wray ก็พูดถึงเรื่องนี้เช่นกัน แต่เขาใช้คำว่าอศัตินิยมเชิงญาณวิทยา นั่นก็คือลดทอนไปตรวจสอบกับตัวผู้ถ่ายทอดซึ่งผู้เขียนก็เสนอไว้แล้วว่าเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นเราจะต้องลดทอนคำบอกเล่านี้ไปตรวจสอบกับแหล่งที่เชื่อถือได้ก่อนที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ กระนั้นก็ตาม ในบางครั้งเราอาจจะพิจารณาคำบอกเล่านี้กับความเชื่อดั้งเดิมของเราที่มีอยู่ก็ได้ แต่ไม่ใช่ทั้งหมดของความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ เพราะความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่บางครั้งอาจจะผิดพลาดได้ ดังนั้นเราจะต้องตรวจสอบกับแหล่งอื่น ๆ ที่น่าเชื่อถือหรืออาจจะมีความเชื่อดั้งเดิมที่เรามั่นใจมากพอว่าถูกต้อง ผู้เขียนเห็นว่าวิกิพีเดียเป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยานได้ตามแนวทางลดทอนนิยมคือลดทอนไปตรวจสอบกับแหล่งความเชื่ออื่น ๆ ในฐานะที่วิกิพีเดียเป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยานแบบหนึ่ง

บทสรุป

ท้ายที่สุดแล้วบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า

1. การเปรียบเทียบของ Wray ว่าด้วย (1) ความรู้ที่ถูกลด (2) ผู้ผลิตความรู้ และ (3) กระบวนการที่ซึ่งเป็นการผลิตความรู้ นั้นมีความบกพร่องในข้อ (1) ซึ่งเป็นการพูดถึงความรู้ที่ถูกลดในฐานะของเป้าหมายแบบกว้าง ซึ่งใช้ไม่ได้ เพราะวิกิพีเดียเป็นสารานุกรม ส่วนวิทยาศาสตร์เป็นการเผยแพร่ความรู้โดยผู้เผยแพร่ทำการศึกษาค้นคว้าเอง แต่การเปรียบเทียบนั้นจะต้องเปรียบเทียบในระดับเดียวกัน ดังนั้น (1) จึงใช้ไม่ได้ ส่วน (2) และ (3) นั้น ยังสามารถเปรียบเทียบในเชิงญาณวิทยาได้

2. แม้วิกิพีเดียจะไม่มีมือที่มองไม่เห็นทำงานเหมือนกับวิทยาศาสตร์ตามที่ Wray เสนอ แต่วิกิพีเดียมีความน่าเชื่อถืออื่น ๆ อยู่ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ความน่าเชื่อถือดังกล่าวเกิดขึ้นบนฐานของปัญญาของกลุ่มคน และวิกิพีเดียก็เลี่ยงปัญหาการคิดเป็นกลุ่มได้ นอกจากนี้ประเด็นเรื่องผู้เชี่ยวชาญก็สามารถนำออกไปจากการพิจารณาวิกิพีเดียได้ เพราะความน่าเชื่อถือของสารานุกรมเสรีออนไลน์เช่นนี้วางอยู่บนฐานปัญญาของกลุ่มคน

3. Wray เห็นว่าวิกิพีเดียไม่ใช่คำบอกเล่าของประจักษ์พยาน แต่ผู้เขียนเห็นว่าเป็น โดยยกตัวอย่างแย้งด้วยตัวอย่างของ Lackey หลังจากนั้น ผู้เขียนได้ให้เหตุผลสนับสนุนวิกิพีเดียว่าเป็นคำบอกเล่าของประจักษ์พยานตามแนวทางลดทอนนิยมที่ต้องตรวจสอบคำบอกเล่านี้กับแหล่งความรู้อื่น ๆ เสมอ

เอกสารอ้างอิง

- วุฒิ เลิศสุขประเสริฐ. (2545). **ญาณวิทยาเชิงธรรมชาติของไควน์**. วิทยานิพนธ์อักษร ศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Berners-Lee, T. (2001). **Weaving the Web**. London: Texere.
- Deb, K., Sivaguru, M., Yong, H. Y., & Roberts, R. M. (2006). Cdx2 gene expression and trophoctoderm lineage specification in mouse embryos. **Science**, 311(5763), 992-996.
- Egan, M. E., & Shera, J. H. (1952). Foundations of a theory of bibliography. **The Library Quarterly**, 22(2), 125-137.
- Fallis, D. (2002). Introduction: Social Epistemology and Information Science. **Social Epistemology**, 16(1), 1-4.
- Fallis, D. (2008). Toward an epistemology of Wikipedia. **Journal of the American Society for Information science and Technology**, 59(10), 1662-1674.
- Fallis, D. (2009). Introduction: The epistemology of mass collaboration. **Episteme**, 6(1), 1-7.
- Ford, H., & Wajcman, J. (2017). 'Anyone can edit', not everyone does: Wikipedia's infrastructure and the gender gap. **Social studies of science**, 47(4), 511-527.
- Giles, J. (2005). Internet Encyclopaedias go Head to Head. **Nature**, 438, 900-901.
- Godler, Y., Reich, Z., & Miller, B. (2020). Social epistemology as a new paradigm for journalism and media studies. **New Media & Society**, 22(2), 213-229.
- Goldman, A.I. (2010). Why Social Epistemology Is Real Epistemology. In Haddock, A., Millar, A., Pritchard, D. (Ed.). **Social Epistemology**. (pp. 1 – 28) Oxford: Oxford University Press.

- Goldman, A.I. (2011). A Guide to Social Epistemology. In Goldman, A., & Whitcomb, D. (Ed.). **Social Epistemology: Essential Readings**. (pp. 11 - 37) Oxford: Oxford University Press.
- Kuhn, T. S. (1996). **Structure of Scientific Revolutions**. 3rd edition. Chicago: University of Chicago Press.
- Lackey, J. (2006). Knowing from testimony. **Philosophy Compass**, 1(5), 432-448.
- Latour, B. (1987). **Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers through Society**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Magnus, P. D. (2009). On trusting Wikipedia. **Episteme**, 6(1), 74-90.
- Rosenzweig, R. (2006). Can History be Open Source? Wikipedia and the Future of the Past. **The journal of American history**, 93(1), 117-146.
- Surowiecki, J. (2004). **The wisdom of crowds**. New York: Doubleday.
- Solomon, M. (2006). Groupthink versus the wisdom of crowds: The social epistemology of deliberation and dissent. **The Southern Journal of Philosophy**, 44(S1), 28-42.
- Schmitt, F. (1999). Social Epistemology In Greco, J. & Sosa, E. (Ed.). **The Blackwell Guide to Epistemology**. (pp. 1 – 32) Oxford: Blackwell.
- Tollefsen, D. P. (2009). Wikipedia and the Epistemology of Testimony. **Episteme**, 6(1), 8-24.
- Wray, K. B. (2007). Who has scientific knowledge?. **Social Epistemology**, 21(3), 337-347.
- Wray, K. B. (2009). The epistemic cultures of science and Wikipedia: A comparison. **Episteme**, 6(1), 38-51.